

Михайлина Коцюбинська

ТИХИЙ СТОЇЦИЗМ ГРИГОРІЯ КОЧУРА

Двотомник “Література і переклад” засвідчує активну духовну присутність Г. Кочура в сьогоднішньому культурному бутті, його доробок багато в чому визначив стратегію розвитку української літератури другої половини XX ст. У статті показано його подвижницьке ставлення до перекладацтва, виняткову широту діапазону і тематичне розмаїття, значення його внутрішніх видавничих рецензій, зусилля, спрямовані на вирощування перекладацької зміни.

Ключові слова: широта діапазону, повноструктурність української культури, україно центричність, секрети перекладацької техніки, збагачення культурної свідомості.

Mykhaylyna Kotsiubynska. Hryhoriy Kochur's quiet stoicism

The two-volume edition of “Literature and translation” clearly testifies to the spiritual presence of Hryhoriy Kochur in today's cultural being; his works have had a decisive impact on the development of Ukrainian literature in the second half of the 20th century. The paper shows the zeal he invested in his work as a translator, an exceptional range of his translations, the meaning of his book reviews issued for the state publishing houses, finally, his efforts in bringing up the young generation of translators.

Key words: wide range, structure of Ukrainian culture, centrality of Ukrainian culture, secrets in mastery of translation, enrichment of cultural consciousness.

*Ми скромним словом правди тихої
Стозвукій голос перебором.
Г. Кочур, з “Інтинського зошита”*

“Кочур триває...” – цією крилатою фразою Івана Дзюби почну свої роздуми над двотомним зібранням праць Григорія Кочура “Література і переклад. Дослідження, рецензії, літературні портрети, інтерв'ю” (К.: Смолоскип, 2008), яке нещодавно лягло на наші книжкові полиці, посівши гідне місце серед друкованих скарбів української культури. Так, попри свою фізичну неприсутність на цій землі, Кочур *триває* в непростих і непередбачуваних буднях нашого культурного буття. Триває передусім зусиллями його рідних і соратників, які не дають забуттю торкнутися цієї світлої постаті – трудівника, подвижника, людини серед людей. Це учні й колеги Григорія Порфировича – Роксолана Зорівчак, очільник кафедри перекладознавства ім. Г. Кочура Львівського університету, Максим Стріха, Олександр Чередниченко, Марина Новикова та ін. І, звісно, “корманічі”, що уможливають і підтримують це постійне й відрадне тривання Кочура – його син Андрій і невістка Марія. Завдяки їм будиночок по вул. Кочура, 12 в Ірпені живе й дихає, його двері відчинені й вікна гостинно світяться для небайдужих. І це не просто музейна статика, данина пам'яті. Тут не припиняється робота з дослідження, збирання, видання його спадщини, залучення до цієї справи ентузіастів, які, на щастя, не переводяться на нашій ниві.

Р. Зорівчак у ґрунтовній передмові говорить про подвижницьке ставлення Григорія Порфировича до перекладацтва й доводить це на прикладі всієї Кочурової життєтворчості (адже він із тих, кого повною мірою стосується теза “життя як творчість”). Кочур – один із лицарів перекладу, які багато в чому визначали культурну стратегію розвитку української літератури. В українській ситуації не тільки Поет завжди був більшим за поета, така ж місія випадала й Перекладачеві. Усвідомлював своє історичне покликання, поліфункціональність і націєтворчу роль перекладу й культивував ці ідеї в щоденній цілеспрямованій праці. Не просте ремесло, а інструмент збагачення рідної літератури, розширення її обріїв, запорука розвитку, арена самовдосконалення й самоутвердження мови. Недаремно до своєї передмови Р. Зорівчак узяла як епіграф слова Ц. Норвіда в перекладі Кочура:

Не меч, не щит рятують мову –
лише безсмертні твори.

Розгалужене й широкоохопне перекладацтво впливає в літературу нову кров, компенсує її нестачі і стимулює нові шукання.

У силовому полі блискучої плеяди українських перекладачів ХХ ст. – від Зерова й неокласиків до шістдесятницького ренесансу (М. Лукаш, Г. Кочур, А. Перепадя, Є. Попович та ін.) джерела живлення літературної мови значною мірою перенеслися з оригінальної літератури на перекладну. Ці люди – справжня українська культурна еліта, адже переклад збагачує не тільки національну літературу, а й самого перекладача – духово, інтелектуально як творчу особистість. Гідні репрезентанти України перед лицем світу, незалежно від політичної “погоди” надворі, носії “розумного, доброго й вічного”, вони “ні на хвилину не втрачали цілеспрямованої енергії руху до позаособової мети, не збивалися з темпу праці” (І. Дзюба). Відрадно, що їхні зусилля не минули марно, їхня спадщина, долаючи наші постійні тимчасові труднощі, таки доходять до сьогоденного культурного загалу і знаходять розуміння й відгук серед молодих.

У двотомовому Кочуровому доробку вражає широта діапазону. Тематичне розмаїття, відмінний рівень складності, орієнтація на різну аудиторію, охоплення велетенського різномовного літературного простору – античний світ, література практично всіма європейськими мовами, такі екзотичні для нас феномени, як переклади з в’єтнамської, провансальської, старо- й новоіндійської мов. Жанрова “мобільність” – літературні портрети, вступні статті й післямови (до творів Андерсена, Сервантеса, Шіллера, Золя, Флобера, до поезій Верлена, Сен-Жон Перса, Ж.-М.Ередіа – список воістину невичерпний), вступні слова до більших і зовсім невеликих добірок поетичних перекладів, рецензії – у пресі (на окремі переклади, антології, хрестоматії, словники) і внутрішні, що відіграли життєво важливу роль у видавничій долі тих чи тих творів.

Перед нами практичне, так би мовити, ужиткове літературознавство, але Кочур ніде й ніколи не зраджує головним засадам: вивіреність фактажу, точність терміну, історизм, етична домінанта, далекосяжна культурницька перспектива, просвітницьке надзавдання, розвиток мови й удосконалення перекладацької майстерності. Користався з кожної легальної можливості оприлюднити свою думку (ще з Інтинського заслання 1958 р. надіслав до “Всесвіту” під псевдонімом статтю про Джона Мільтона), не цурався Самвидаву, хоч намагався й не афішувати в цій мережі своє добре відоме репресивним органам ім’я. Використовував трибуну кожного доступного друкованого органа – від “Всесвіту” й “Літературної України” до “Друга читача” й “Вечірнього Києва”, від

популярних видань до серйозних філологічних збірників з теорії перекладу – російською та українською мовами, у міру можливості виходив на закордонні часописи (Збірник Свидницького музею української культури в Чехословаччині, літературна періодика українців Польщі й Чехословаччини).

Сучасного читача зацікавлять Кочурові літературні портрети й теоретичні роздуми, оглядові й аналітичні статті в літературній періодиці й тематичних збірниках – “Про новітню французьку поезію”, “Аристофанів сміх”, “Століття української “Антигони”, “Норвід”, “Про поезію Незвала”. Деякі тексти довго “дозрівали” в шухлядах письмового столу, доки побачили світ, як от стаття “Літературна доля Верлена”, розпочата ще в 60-х, а надрукована у “Всесвіті” вже в 80-90-і роки. Стаття “Сервантес і його Дон Кіхот” – передмова до помертого (як для її автора, так і для перекладача – Миколи Лукаша) видання роману 1995 р. Це лише один із видимих проявів участі Кочура в народженні україномовного Дон Кіхота. Участі активної, наполегливої. Не раз була свідком досить гострих розмов, коли Григорій Порфірович дорікав другові за те, що той ніяк не подужає закінчити переклад. Незабутні діалоги... То було свято розкутої думки, дотепної гри словом, одержимості улюбленою справою. Уже по Лукашевій смерті Кочур подбав про те, щоб переклад було завершено, до того ж таким гідним і відповідальним майстром, як А. Перепадя. Був не тільки натхненником, автором, радником, а й видатним *організатором перекладацької справи*. Справді, в особі Кочура ми мали потужний неформальний інститут культурних зв'язків, науково-практичний координаційний центр перекладацької діяльності, значення якого в українській культурі ХХ ст. важко переоцінити.

Використовував можливості й дещо вільнішу атмосферу столичних, “імперських”, друкованих органів, де можна було сказати хоч трохи більше, ніж дозволялося вдома. Так, у статті “Шекспир на Україні” в московському збірнику “Мастерство перевода” згадав серед перекладачів І. Костецького й О. Бургардта, імена яких в Україні не можна було вимовляти. У такому ж ключі й “Данте в українських перекладах” у “Дантовских чтениях” (М., 1971).

Не можна оминати *винятково важливого* в Кочуровому доробку жанру *внутрішньої видавничої рецензії*. Це своєрідне know how, “фірмова страва” Кочура. Та й не лише його – цей жанр у конкретній ідеологічно-видавничій ситуації 60-70-х років минулого століття мав свою дуже важливу “нішу”. Як “тіньова”, майже недосяжна для всюдисущої цензури трибуна, з якої можна було вголос вимовити те, що становило табу для офіційного друку (імена, тематика, проблеми чистоти й повнокровності мови), накреслити перекладацьку тактику, якимось підстрахувати проскрибованих перекладачів тощо. У світі несвободи значення такої трибуни важко переоцінити, і Кочур уміло використовував її.

Кочурових внутрішніх рецензій не перелічити – “Іліада” в перекладі Тена, Ф. Містраль, І. Вольнер в українських перекладах, перекладні антології, зокрема молоді поезії народів російської федерації та ін. Жива картина перекладацьких буднів... Усе це має передусім величезне інформативне значення для історії: реальний корпус творів, технічні труднощі перекладу й невіддільні від них проблеми розвитку мови й культури, ідеологічний клімат. Та й конкретні “секрети перекладацької творчості”, висвітлені фахово, дотепно, на колосальному порівняльному матеріалі.

Цей життєво важливий жанр вдалося відтворити передусім завдяки машинописам, що зберігаються в Ірпінському музеї, – ще одне підтвердження його ролі в сьогоднішньому “триванні” Кочура.

І тут хочеться провести паралель із доробком О. І. Білецького й роллю в ньому такого жанру, як рецензія офіційного опонента дисертації. То була демонстрація культури й оригінальності думки, живої та мобільної ерудиції:

багатство паралелей і асоціацій, глибина живих роздумів, що вочевидь не вкладалися у прокрустове ложе панівних ідеологічних канонів. На жаль, уже майже не лишилося людей, які пам'ятають ці виступи, що були ковтком свіжого повітря в мертвотній атмосфері соцреалістичної схоластики. Ця робота відбирала в Олександра Івановича багато часу, сил і здоров'я, але він вкладав у неї душу, розуміючи значення такого слововиливу думки, – мислячі люди рятували свою культуру, та й свою душу, хто як міг. Багато з цих рецензій збереглося в багатющому архіві О. Білецького у відділі рукописних фондів Інституту літератури, і оприлюднення їх істотно доповнило б наше уявлення про будні “підсовіцького” українського літературознавства.

Усі Кочурові тексти – незалежно від обсягу, рівня складності, характеру адресата – надзвичайно інформативні й водночас аналітичні. До того ж перейняті щирим чуттям, небайдужі, по-доброму суб'єктивні. Радість від того, що в українському літературному просторі засвітилося ще одне гідне ім'я, що відкрито нову сторінку в українській культурі, від кожного її виходу у світ. Тривоги й болі – від її вимушеної неповноти та ідеологічних спотворень. Зацікавлена гаряча реакція на кожне нове видання, цікаву добірку, добре слово перекладачеві, неупереджена критична оцінка – “Шевченко в польських перекладах”, “Шевченко французькою мовою”, “Твори Лесі Українки в Італії”, “Українська хрестоматія – польським читачам”, роздуми про переклади поезії Бажана чеською, словацькою, болгарською мовами, про переклади Тена й Рильського, Світличного й Содомори... Тут же екскурси в історію перекладу, характеристика автора на тлі українських реалій, безцінні мемуарні вкраплення, конкретні зауваження щодо перекладацької техніки, культури мови.

“У межах своєї раціональної стратегії, – зауважує в передмові І. Дзюба, – дозволяв собі простодушний суб'єктивізм, часом і мимовільну парадоксальність, обираючи нехрестоматійних авторів і “невиграшні” твори, вперто роблячи невеличкі, одне за одним, відкриття” (с. 7). Дієвий, щедрий і теплий Кочурів енциклопедизм, який вражав кожного і якого так бракує сьогодні. Тим радісніше сприймаю нові можливості діалогу з Метром, які відкриваються завдяки його триванню в сьогоднішньому дні.

Подробиці нелегких буднів українського перекладацтва під пресом ідеологічних табу й цензури. Винахідлива тактика боротьби з диктатом цензури, уміння використати кожну “незашпакльовану” шпаринку, щоб сказати щось несанкціоноване, воскресити заборонене чи призабуте ім'я. Зокрема, як уже згадувалося, використовував можливості публікацій у російських виданнях, щоб приспати пильність доморощених церберів. “Позичав” своє ім'я (коли воно ще було “прохідним”) тим, чиє ім'я не надавалося до друку, як от Є. Сверстюкові для вступної статті до однотомника творів Гете 1969 р. Про боротьбу з цензурною сваволею при підготовці до друку перекладів із Норвіда (ім'я Кочура як упорядника у виданні 1971 р. не названо), нагінки редакторові за “натяки на нашу дійсність” у цих перекладах довідуємося з видавничої рецензії, уперше оприлюдненої у двотомнику, про інші цензурні поневіряння – з листа Кочура до Марини Новікової.

Постійне надзавдання, справа честі для Кочура – повернення в нашу культурну свідомість забутих і напівзабутих або спотворених ідеологічними маніпуляціями й заборонених імен письменників, перекладачів та й інших персонажів доби, з якими звела його доля, – усвідомлював і здійснював як своє покликання.

Узяти хоча б переднє слово Кочура до добірки “невідомого Тичини” у “Прапорі” 1989 р. А скільки було таких “слів”, іноді тільки виголошених усно, – сьогодні вони доходять до читача, закріплені у друкові.

Чи не основним об'єктом Кочурової “реабілітаційної” діяльності, невтомної, неквапливої, але невідступної і переконливої, було його родове середовище – плеяда неокласиків і близьких до них за своїм художнім кредо культурних діячів. Верифікація й доповнення фактажу, аналіз перекладацького доробку в контексті творчості, сучасна оцінка внеску кожного в українську культуру. Про це свідчать, зокрема, опублікований у двотомнику лист до відомого російського літературознавця М. Гаспарова про переклади Зерова з пізніх римських поетів або дотепна і змістовна репліка із приводу публікації С. Крижанівського у “Вітчизні” 1988 р. “Неокласичного маршу” й відповідна стаття в “Літературній Україні”. Маса цікавих фактів, суттєвих уточнень щодо персоналій, мотивів і тональності цього жартівливого твору, що його аж ніяк не можна вважати серйозним “маніфестом неокласиків”. Дуже важлива тривала і принципова полеміка Кочура з Л. Новиченком із приводу М. Зерова. У двотомнику вперше опубліковано Кочурів лист до редакції журналу “Новый мир” з приводу статті Новиченка в цьому журналі. Кочур небезпідставно побоювався, що вона може стати ідеологічним обґрунтуванням нової заборони літературної спадщини Зерова.

Добре пам'ятаю згадану Кочуром у його виступі в Барвілі (США) 1991 р. “Про Миколу Зерова” атмосферу 1-го Конгресу МАУ в Києві 1990 р., зокрема вечірнє секційне засідання в Інституті літератури, де Григорій Порфірович виголосив доповідь про М. Зерова, розраховуючи на присутність Л. Новиченка (той не з'явився). Пам'ятаю досить гостру розмову з Новиченком З. Генік-Березовської на другий день, в якій вона докоряла критикові за його відсутність, а той зніяковіло виправдовувався... Живі кадри поступового випростування нашого літературознавства в переддень незалежності...

Кочурові міркування з техніки перекладу ґрунтуються на багатому практичному досвіді й колосальній ерудиції. Прагнув досягти повноцінної комунікації по лініях перекладач – автор і автор – перекладач – читач і своєю перекладацькою практикою доводив *принципову можливість такої комунікації*. Звідси – боротьба за смислову точність і вичерпність, бій перекладацькому волюнтаризмові й водночас підтримка новаторських шукань і знахідок.

Важливі секрети перекладацької техніки, уточнення датування, дар “виловлювати” найдрібніші “ляпи” й помилки як мовні, так і фактичні на зразок плутанини із двома різними Ередіа. Кочурів заповіт – у перекладі немає дрібниць, важить кожна деталь, кожна словоформа, кожен обертон значення, настроєвий тонус – розвинуто й доведено у статтях про М. Лукаша, у листі І. Світличному до табору, зауваженнях щодо перекладів С. Пінчука з Гюго, вишуканих перекладознавчих мініатюрах “З листа М. Рильського до Миколи Зерова”, “Штрихи до портрету М. Рильського”, “Коррективы к воспоминаниям Ю. И. Чиркова”. Переймається “долею” кожної мовної форми аж до найдрібніших нюансів – от хоча б “Клопоти з випадними голосними”, зауваження з приводу перекладів у “Хрестоматії зарубіжної літератури XVI-XVIII ст”.

До речі, із цією хрестоматією пов'язані в мене незабутні спогади (Кочурів двотомник із його унікальним мемуарним потенціалом активізує пам'ять...). Після звільнення за свої дисидентські “гріхи” з Інституту літератури я опинилася 1969 р. на редакторській посаді у видавництві “Вища школа”. На щастя, до мене як до літредактора майже відразу потрапила ця хрестоматія – солідний змістовний том, в якому серед інших перекладачів фігурували І. Світличний і В. Стус. У видавництві досить швидко зорієнтувалися в ситуації (саме накопилася нова хвиля репресій проти інакодумної української інтелігенції): спочатку вилучили переклади крамольних персонажів, а потім узагалі відклали видання Хрестоматії на невизначений час. І от уже десь у середині 70-х у підсобці

біля видавничого туалету я серед макулатури, призначеної для утилізації, раптом побачила знайомий мені машинопис. Так, це була багатостраждальна Хрестоматія. Я вихопила папку з макулатури й тут же одвезла її до Ірпеня. Як зрадів Порфірович поверненню цього “блудного сина”!

Знав про переклад і перекладачів, здається, усе. Від загальних історичних, біографічних, теоретичних матерій залюбки “спускався” до колоритних “смачних” деталей, фахових курйозів. Зокрема, полюбляв розповідати, ховаючи усмішку в кутиках очей, про реакцію Бажана на його зауваження щодо неприпустимості таких звукових збігів у тексті, як “праця ця”. Бажан визнав слушність зауваження й тут же запропонував заміну “робота та”...

З радістю вводив охочих (особливо тих, у кого побачив іскру Божу) у свою майстерню, ділився секретами майстерності. Пропонував конкретні твори й імена для перекладу, давав домашні завдання (знаю по собі...) і суворо контролював виконання. Тепер, завдяки цьому двотомникові, який долучився до вже відомого Кочурового доробку, його постійний “семінар” перекладацької майстерності набув нового дихання. Як добре, що всі ці коштовні “дрібнички” не розгубилися, не пішли в непам’ять, а склалися в єдине ціле, як скельця смальти в мозаїчне панно...

Кочурові теоретичні викладки і практичні поради сьогодні не втратили актуальності. Адже в наш час дедалі більше дається взнаки утилітарний підхід до перекладу як до ретрансляції основного змісту, настроєвого тону чужомовного тексту без намагань відтворити його як змістоформу, перенесений на інший мовний і культурний ґрунт цілісний артефакт (докладніше про це в передмові Р. Зорівчак). І тут досвід таких класиків жанру, як Кочур або Лукаш, помічний як ніколи. Як заповіт і порадник молодим перекладачам, що сповідують *мистецький* підхід до перекладу як до факту *своєї* літератури.

Ось одна із заповідей молодому перекладачеві, сформульована Кочуром в інтерв’ю з А. Перепадею для альманаху “Наука і культура. Україна” (1966): 1) перекладайте більше; 2) перекладайте менше. Така діалектика зрозуміла. Перекладати треба багато, охопити світову літературу – це з одного боку, а з другого – щоб кожен розвивав у собі критичне ставлення до власної роботи” (с. 1062).

Намагався прищепити перекладачам смак до збирання, оприлюднення й аналізу різних варіантів (своїх та інших авторів) перекладу одного вірша, чи то “Крук” Е. По, чи Верленова “Осіньна пісня”. Дуже плідний і багатообіцяючий метод. Нещодавно трапився мені до рук збірничок різних перекладів славнозвісного Кіплінгового “Якщо” – видання керованого О. Жомніром перекладознавчого семінару Ніжинського університету, в якому об’єднано різні українські (зокрема В. Стуса, Є. Сверстюка, Д. Паламарчука та ін.) і російські переклади. Дуже відчутна пожива для перекладацької компаративістики.

Не нав’язував іншим своїх неокласичних уподобань (стрункість форми, певний раціоналізм творчих вирішень), умів цінувати досягнення майстрів іншої стилістики, іншого підходу до перекладу. Приміром, віддавав належне І. Костецькому, попри різницю творчих парадигм. Проте був певен, що класична школа не завадить нікому – вона дисциплінує, виробляє чуття відповідальності за слово. Так навіть найвигадливішому художникові авангардисту може стати у пригоді знання законів рисунка, перспективи, композиції.

Кочурові уроки сумлінності, відповідальності, культури думки дуже важливі на тлі сучасної вседозволеності, еkleктизму, уміння “забалакати” найсерйознішу тему. Не зносив приблизності, стилістичної розхристаності, неохайності щодо мови й фактажу. Завжди був готовий сказати гірку правду замість того, щоб делікатно змовчати на догоду обставинам або іменам. Лише так можна покла-

сти край прикрій естафеті помилок. Цим, зокрема, пояснюється непримиренний і ущипливий тон статті Кочура “Мої примітки до приміток Валерія Шевчука”. Поважав і цінував талановитого письменника, але легковажити з фактом і зі словом не дозволяв нікому. Кидався в бій із будь-ким, коли йшлося про престиж і якість Книги і Перекладу. Не раз доводилося чути, як “шпетив” дорогого свого побратима Миколу Лукаша за недостатню зібраність і невміння зосередитись на головному в цей момент, “стратегічному завданні”.

Водночас завжди був готовий захистити автора від несправедливих нападок, від зведення рахунків.

Згадаймо, як у відомій дискусії з приводу перекладів Лукаша з Лорки, не пасуючи перед знаними в українській діаспорі майстрами перекладу, обстоював право перекладача на своє бачення автора, на свою іпостась його поетичного світу (що не виключає можливості інших концепцій та інтерпретацій), цінував теплий присмак переспіву. В одній з останніх своїх публікацій по-лицарськи вступився за Софію Майданську, автора тексту ораторії “Святий Дніпро”, довівши несправедливість і тенденційність звинувачень.

Як бачимо, двотомник дуже насичений за змістом, об’єднує різнопланові тематичні пласти. Історія і теорія перекладу, “майстер-клас” перекладацької техніки, оригінальна літературознавча есеїстика широкого діапазону, роздуми над складними і спірними проблемами життя мови й мовотворчості. З того розмаїття хотілося б виокремити дві складові, дві визначальні якості, дуже важливі, як на мене, не лише для фахівців, а й для всього культурного загалу.

Перше. Виразна, всеохопна мемуарна стихія, постійний ефект присутності автора. Ідеться не лише про окремі спогади як жанр (“Мої взаємини з польською літературою”, один з останніх прижиттєвих текстів автора, “Мої wspomnienia o Елене Алексеевне Ильзен” із прецікавою “вставною новелою” про зустріч з Анною Ахматовою, справжня мемуарна перлина – уривок зі спогадів про О. Дейча тощо), цінні відомості про цікавих і вартісних, але мало знааних сьогодні людей культури (літературознавець Олександр Гер, художник Юхим Михайлів, бібліограф Юрій Меженко, літератори із зеровського гнізда), а й про органічні, невіддільні від критичної аналітики тексту вкраплення мемуарно-біографічного характеру, всеприсутність яких надає текстові особливого чару.

Цей ефект особистої присутності в історії і культурі важить дуже багато. Й. Бродський колись сказав, що Ахматова перетворювала нас на гомо сапієнс уже самим звуком свого голосу. “З поступово оприлюднюваних мемуарів, – констатувала у своїх спогадах про С. Павличко О. Забужко, – проступило з усією сліпучою очевидністю, що двигуном українського шістдесятництва була, виявляється, малопримітна для широкої публіки (хіба що КГБ непомільно розпізнала в усій повноті історичного масштабу) постать Івана Світличного, котрий своєю особистістю якраз і надавав цілому тому рухові і духу, і форми” (Соломія. – К.: Основи, 2006. – С. 100-101). Це ж можна сказати і про Г. Кочура, друга І. Світличного, людини однієї з нами “групи крові”.

Ця присутність автора зумовлює особливу невимушеність, автентичність, теплоту, специфічну ауру Кочурового критичного доробку, де серйозний аналіз поєднується з інтонаціями живого мовлення. Перед нами гуманітаристика широкого профілю, своєрідне “літературознавство з людським обличчям”.

У такому ж ключі й дуже змістовні та різнопланові інтерв’ю, що дають відчуття Кочурову інтонацію і спосіб думання, зберігають індивідуальність обох розмовників. Від сповненого неповторних життєвих деталей інтерв’ю з Ю. Хорунжим для ж. “Зона” до розлогої фахової розмови з Р. Доценком, відповідей Л. Фінбергові на дражливі питання міжнаціональних відносин.

Хотілося б виокремити якоесь особливе тепле й “кочурівське” невеличке інтерв’ю з молодою журналісткою Г. Гончарик (1991). На тлі цих розмов Кочур постає як “цілий чоловік” (Франкове визначення), починаєш краще розуміти ціну і вартість його тихого стоїцизму – уміння жити і працювати за Лесиним принципом “ніби немає облоги”:

“Чи не виникало у Вас думки, що можна було легко уникнути такої долі, бути більш податливим, десь поступливішим, десь промовчати, піти на компроміс – і все склалося б інакше?

– І думки не було. Робити так, як не думаєш, – це непорядно...” (с. 1096).

Енциклопедизм і скромність, відкритість до людей і принциповість, висока гідність, житейська невибагливість і духовне багатство, “тиха правда” й подвижництво... Недаремно в цієї лагідної, невисокої, далеко не атлетичної статури людини було напрочуд міцне і тверде рукостискання...

І друга складова, домінанта творчого доробку й усієї життєтворчості Григорія Кочура, – *україноцентричність*. Якість, що її визначаю цим словом, життєво важлива для творення й самоусвідомлення української культури і прямо протилежна хуторянству, провінційності як абсолютизації Свого і прагнення адаптації до нього Іншого. Україноцентричність передбачає не адаптацію, а усвідомлення й утвердження принципової внутрішньої сумісності різного типу культур, взаємозбагачення і взаємокомпенсацію, спільність перспектив художнього розвитку.

З інтерв’ю: “Хтось сказав: “Поліглот не може бути патріотом”... Та поліглот бачить світ глибше і ширше. Відчуваєш себе спорідненим зі світом, свій народ – нерозривно пов’язаним з іншими. То, може, навпаки – лише поліглот може побачити свою культуру в контексті світової, виводити націю з нетрів хуторянства” (с. 1095).

Кочур гостро сприймав кожен вияв неповноти української культури й комплексу меншовартості. Не просто кількісне збагачення, “пересадження” на рідний ґрунт тих чи тих ідей, форм, напрямів, – дбав про активізацію внутрішній потенцій, про вертикалі, перспективи розвитку.

І в цьому ще одна – чи не найголовніша – причина органічного і плідного “тривання” Кочура в нашому сучасному інтелектуальному просторі.

Наші презентації

Мирослава Медицька. Творчість Станіслава Виспянського й українська література кінця XIX – початку XX століття: рецепція і типологія. – Івано-Франківськ: Видавець Третяк І.Я., 2008. – 316 с.

Книжка присвячена проблемі українсько-польських літературно-мистецьких взаємин кінця XIX – початку XX ст. Досліджується творчість польського драматурга, театрального діяча і художника С.Виспянського в його контактено-генетичних та порівняльно-типологічних вимірах українського письменства

та мистецтва зламу минулих століть. Здійснена проба реконструювання цілісної картини рецепції і зіставлення творів польського автора й українських поетів і драматургів, зокрема Лесі Українки, І.Франка, С.Черкасенка, “молодомузівців”.

I.X.